

Euro atsauces kursu noteikšanas pamatprincipi

Euro atsauces kursiem (zināmi arī kā ECB atsauces kursi) Eiropas Centrālā banka, veicot administratora pienākumus, un pārējie dalībnieki, veicot aprēķinus, nepiemēro Starptautiskās Vērtspapīru komisiju organizācijas (IOSCO) 2013. gada jūlija principus par finanšu etaloniem.

Tāpēc iesaistītās puses izstrādājušas tālāk izklāstītos euro atsauces kursu noteikšanas pamatprincipus, kas nav saistoši, uzskatot, ka pārvaldības un metodoloģijas noteikšanas caurredzamība ir visas sabiedrības interesēs un stiprinās attiecīgo atsauces kursu ticamību.

Euro atsauces kursu kontekstā jēdzienu "atsauces kurss" pieņemts attiecināt uz valūtas kursu, kuru nav paredzēts tieši vai netieši (kā pamatā esošo etalonkursu) izmantot tirgus darījumos. Šie kursi tiek sniegti tikai informācijas nolūkā.

1. Euro atsauces kursu pārvaldība

Eiropas Centrālo banku sistēmas Tirgus operāciju komiteja ir atbildīga par euro atsauces kursu vadlīniju noteikšanu un cenšas nodrošināt stabilu metodoloģiju un pietiekamu caurredzamības līmeni, kā arī interešu konfliktu novēršanu. Tā konkrēti veic šādus uzdevumus:

- periodiski pārskata euro atsauces kursu definīciju, tvērumu, mērķi, kontekstu un paredzēto, gaidāmo vai zināmo lietojumu;
- periodiski pārskata metodoloģiju, ko ECB izmanto, lai noteiktu euro atsauces kursus ("metodoloģija");
- pieņem lēmumu, vai ierosinātās metodoloģijas pārmaiņas ir būtiskas, t.sk. vērtē, vai metodoloģija joprojām atbilstoši nosaka pamatā esošos tirgus rādītājus un pārrauga jebkādas pārmaiņas;
- pārrauga to, kā ECB ievēro metodoloģiju un pārskata visus izņēmumus un šādu izņēmumu iemeslus;
- pārrauga euro atsauces kursu publicēšanu, kā arī visu izņēmumu un šādu izņēmumu pamatā esošo iemeslu pārskatīšanu;

- pārskata un apstiprina procedūras attiecībā uz euro atsaucē kursu noteikšanas pārtraukšanu vai uzsākšanu, kā arī visu saziņu ar iesaistītajām pusēm par šādu pārtraukšanu vai uzsākšanu.

2. Euro atsaucē kursu noteikšanas metodoloģija

ECB nosaka euro atsaucē kursus katru dienu plkst. 14.15 pēc Viduseiropas laika telekonferencē starp administratoru un aprēķinu veicējiem, un publicē ECB interneta vietnē un nosūta noteiktām ziņu aģentūrām aptuveni plkst. 16.00 pēc Viduseiropas laika.

Parasti pastāv visu euro atsaucē kursus iekļauto valūtu pāru aktīvs tirgus. Tomēr tirgus likviditāte var būtiski atšķirties likvidas nozīmīgas valūtas un samērā nelikvidas eksotiskas valūtas gadījumā, kā arī atkarībā no diennakts laika. Tirgus likviditāti nosaka pēc apgrozījuma tagadnes darījumu tirgū, ko Starptautisko norēķinu banka (SNB) novērtē apsekojumā reizi trijos gados un jebkādos citos līdzīga tvēruma statistikas pārskatos.

2.1. Datu avoti

ECB periodiski pārskata euro atsaucē kursu noteikšanai un apstiprināšanai izmantoto specifisko datu atbilstību. Šā pārskata mērķis ir arī 1) palīdzēt veidot euro atsaucē kursus, pamatojoties uz ticamiem un tirgū novērojamiem datiem, kas atspoguļotu attiecīgā tirgus ekonomisko būtību, un 2) nodrošināt, ka paši euro atsaucē kursi ticami atspoguļo valūtas tirgu.

Euro atsaucē kursu noteikšanas procedūra neparedz pamatā esošo datu apkopošanu no bankām ne ar kādas grupas starpniecību, ne aptauju veidā. ECB izmanto starp pircējiem un pārdevējiem veikto darījumu datus tirgū, kurā šie dati ir pieejami un atspoguļo pietiekamu likviditāti. Tirgū ar mazāku likviditāti euro atsaucē kursu pamatā galvenokārt vai pilnībā tiek izmantoti pieprasījuma un piedāvājuma valūtu kursi vai agrākie darījumi. Likviditātes pakāpi nosaka ar ekspertu vērtējumu.

2.2. Datu pārbaude

Visiem atspoguļotajiem kursiem tiek vairākkārt veiktas noviržu pārbaudes, lai noteiktu euro atsaucē kursus, kas atspoguļo pamatā esošā tirgus stāvokli attiecīgajā brīdī. ECB veic noviržu pārbaudes datu iegūšanas laikā ar aprēķinu veicēju palīdzību. Tā rezultātā daži iegūtie dati netiek izmantoti euro atsaucē kursu noteikšanā. Tirgus operāciju komiteja reizi gadā pārskata katrai valūtai specifiskas sistemātiskas pieļaujamās novirzes. Pamatojoties uz šo pārskatu rezultātiem, komiteja var pieņemt lēmumu veikt pārmaiņas procesā, lai atspoguļotu pamatā esošos tirgus apstākļus.

Dažādu datu avotu konsekvence: dalībniekiem jāpārbauda, vai dažādie datu avoti sniedz konsekventu informāciju.

Pastāvošo tirgus apstākļu atbilstība: dalībniekiem jāpārbauda, vai izmantotais valūtas kurss atbilst saskaņošanas laikā esošajam pirkšanas/pārdošanas diapazonam. Viņiem arī jāpārbauda, vai datu periodiskums ir pietiekams, lai varētu novērtēt tirgū dominējošo valūtas kursu. Ja jaunākā pieejamā kotācija attiecīgajam valūtu pārim iegūta agrāk nekā pirms 30 sekundēm, netiek uzskatīts, ka notiek aktīva tirdzniecība (ja vien nav vērojams ierobežots kursa svārstīgums).

Tiešo valūtu kursu un valūtu kursu attiecībā pret ASV dolāru atbilstība: valūtām, kurām parasti vērojama lielāka tirdzniecības aktivitāte attiecībā pret ASV dolāru, jāsalīdzina tiešais kurss un kurss, kuru iegūst, izmantojot euro un valūtas kursu attiecībā pret ASV dolāru. Ja atšķirība ir būtiska, jāizmanto kurss, kuru iegūst, izmantojot euro un valūtas kursu attiecībā pret ASV dolāru. Tas jāizmanto kā bāzes scenārijs valūtām, kuras tiek tirgotas laikos, kuri nesakrīt ar saskaņošanas laiku.

Katrai darbībai jāpiemēro divkāršas kontroles princips. To nodrošina, vairākām centrālajām bankām piedaloties euro atsaucē kursu noteikšanā. Atklājot neatbilstības, attiecīgajam darbiniekam jāsniedz īss paskaidrojums un jāiesaka alternatīvs kurss.

2.3. Ekspertu vērtējums

ECB izmanto rīcības brīvību attiecībā uz datu izmantošanu, nosakot euro atsaucē kursu. Kursu noteikšana ietver apstiprināšanas procesu, kura laikā ECB darbinieki un aprēķinu veicēji arī pārskata datus un ieteiktos euro atsaucē kursus saskaņā ar iepriekš noteiktām noviržu pārbaudēm. Veicot šīs noviržu pārbaudes, var izmantot rīcības brīvību attiecībā uz noteiktu datu izmantošanu vai neizmantošanu kursu noteikšanas procesā. Pamatojoties uz ECB pieredzi tirgus datu interpretācijā, ECB darbinieki vajadzības gadījumā izmanto savu vērtējumu, lai nodrošinātu euro atsaucē kursu kvalitāti un integritāti. ECB darbinieki var biežāk paļauties uz savu vērtējumu attiecībā uz tirgu, kurš ir aktīvs, bet ar zemu likviditāti, un kurā var nebūt pastāvīgi pieejamu darījumu. ECB ir iekšējās vadlīnijas un kvalitātes kontroles procedūras, kas regulē darbinieku vērtējuma izmantošanu un ir paredzētas šā procesa konsekventuma un pārraudzības nodrošināšanai. Notiek darbinieku apmācība, lai panāktu atbilstību šīm vadlīnijām un procedūrām.

2.4. Aptvērums

ECB publicē visu to Eiropas Savienības dalībvalstu valūtu euro atsaucē kursus, kuras nav euro zonas dalībnieces. Turklāt tiek noteikti un publicēti euro atsaucē kursi valūtām, kurām ir likvīdākie aktīvie ārvalstu valūtas tagadnes darījumu tirgi. ECB, konsultējoties ar Tirgus operāciju komiteju, var iekļaut jebkuru citu ārvalstu valūtu.

2.5. Noteikšanas metode un datu avoti

Euro atsauces kursi šādai 31 valūtai (USD, JPY, AUD, NZD, ZAR, PLN, CZK, RON, BGN, TRY, HUF, RUB, HRK, ILS, CAD, BRL, KRW, IDR, PHP, SGD, HKD, CNY, MYR, THB, INR, NOK, DKK, SEK, CHF, GBP un MXN) tiek noteikti un apstiprināti, pamatojoties uz darījuma rīkojumu (stabilu kotāciju) un tirdzniecības kursiem, kas iegūti no svarīgākajām valūtas tirdzniecības platformām, ja tādi pieejami. Ja rodas nepieciešamība apstiprināt kādu kursu un nodrošināt tā pareizību, papildus var izmantot arī citus datu avotus. Galvenais mērķis ir noteikt euro atsauces kursu attiecībā pret katru no šīm valūtām, pamatojoties uz šo valūtu tiešo maiņas kursu attiecībā pret euro. Ja tas nav iespējams, kursus nosaka, izmantojot maiņas kursus attiecībā pret kādu no nozīmīgajām likvidajām valūtām vai rīkojuma (stabilas kotācijas) kursus attiecībā pret euro vai kādu citu nozīmīgu likvidu valūtu. Ja vienīgais pieejamais avots ir maiņas kurss attiecībā pret kādu no nozīmīgajām likvidajām valūtām, euro kursa aprēķināšanai izmanto šīs nozīmīgās likvidās valūtas atsauces kursu pret euro.

Iegūtie un noteiktie tirgus dati tiek pārbaudīti, veicot katrai valūtai specifiskas sistemātiskas pieļaujamo noviržu pārbaudes, kurās tiek konstatēti netipiskie dati. ECB darbinieki veic netipisko datu apstiprināšanu, meklējot apstiprinājumu no citiem informācijas avotiem vai paļaujoties uz savu vērtējumu, nosakot tirgus līmeni.

To valūtu gadījumā, kurām euro atsauces kursi tiek noteikti, pamatojoties uz kotācijām, kursi tiek noteikti kā novēroto pirkšanas un pārdošanas cenu vidējais rādītājs (vidējā aritmētiskā vērtība).

2.6. Euro atsauces kursu publicēšana valsts svētku dienās

Principā euro atsauces kursi tiek noteikti un publicēti visās dienās, kad darbojas TARGET2.

3. Euro atsauces kursu noteikšanas metodoloģijas maiņa

Tirgus operāciju komiteja periodiski pārskata metodoloģiju. Metodoloģijas pārmaiņu ieviešanas process ir šāds.

1. Metodoloģijas pārmaiņas var ierosināt jebkurš Tirgus operāciju komitejas loceklis.
2. ECB darbinieki nepārtraukti monitorē valūtu tirgus, apkopo euro atsauces kursus ieinteresēto pušu viedokļus, izvērtē, vai nepieciešams mainīt metodoloģiju, un pēc jebkāda veida nepieciešamo speciālistu piesaistīšanas iesniedz pārmaiņas Tirgus operāciju komitejai.
3. Tirgus operāciju komiteja iepazīstas ar visām ierosinātajām metodoloģijas pārmaiņām un pieņem lēmumu, ņemot vērā ECB darbinieku vērtējumu.

4. Kad Tirdzniecības operāciju komiteja novērtējusi, ka nepieciešama kāda būtiska pārmaiņa, tā iesniedz attiecīgo pārmaiņu ECB Valdei.
5. ECB informē sabiedrību par jebkādam plānotām būtiskām metodoloģijas pārmaiņām, sniedzot arī pārmaiņu pamatojumu un nepieciešamības gadījumā pievienojot pamatojuma dokumentus. ECB arī publicē metodoloģijas pārstrādāto versiju savā interneta vietnē.

4. Euro atsauces kursu noteikšanas pārtraukšana

Dažos gadījumos var būt nepieciešams pārtraukt euro atsauces kursa noteikšanu un publicēšanu. To varētu ietekmēt ārpus ECB kontroles esoši ārēji faktori, piemēram, tirgus struktūras pārmaiņas vai pieejamo datu kvalitātes pasliktināšanās. Ja praktiski iespējams, ņemot vērā laika ierobežojumu, jebkuru iespējamo pārtraukšanu apspriež Tirdzniecības operāciju komiteja un apstiprina ECB. ECB noskaidro, vai pastāv droša alternatīva, kas joprojām atspoguļo pamatā esošos tirgus nosacījumus. Ja šāda alternatīva tiek konstatēta, ECB izvērtē tās ilgtspēju. Ja euro atsauces kursa noteikšanas pārtraukšana ir neizbēgama, ECB par to atbilstoši informē sabiedrību.

Iespējamās euro atsauces kursa noteikšanas pārtraukšanas procedūra ir šāda.

1. Tiek pārskatīti apstākļi un apsvērta, vai pastāv ilgtspējīga alternatīva konkrēta euro atsauces kursa noteikšanas pārtraukšanai.
2. Ja praktiski iespējams, tiek rīkota apspriešanās ar galvenajām iesaistītajām pusēm un ņemti vērā jebkādi ieteikumi, kas varētu palīdzēt rast ilgtspējīgu risinājumu.
3. Ja praktiski iespējams, sabiedrība tiek informēta par jebkuru gadījumu, kad tiek pārtraukta konkrēta euro atsauces kursa noteikšana.
4. Tiek pārtraukta euro atsauces kursa publicēšana.

Šādā situācijā ECB turpina periodiski pārskatīt tirgu, kā arī datu pieejamību, lai pēc saviem ieskatiem lemtu par to, vai atsākt attiecīgā euro atsauces kursa noteikšanu.

ECB var būt nepieciešams steidzami pārtraukt konkrēta euro atsauces kursa noteikšanu, lai tādējādi aizsargātu kursu integritāti un pareizību. Šādā situācijā ECB pieņem lēmumu par konkrēta euro atsauces kursa noteikšanas pārtraukšanu, un pēc šā lēmuma īstenošanas to pārskata Tirdzniecības operāciju komiteja.

ECB pozitīvi vērtē visus līgumus, kuros atsaucei izmantoti euro atsauces kursi, t.sk. stingrus noteikumus attiecībā uz ārkārtas apstākļiem, kad vērojamas būtiskas atsauces kursa pārmaiņas vai šā kursa noteikšanas pārtraukšana.

5. Sabiedrības atgriezeniskās saites procedūra

ECB mērķis ir nodrošināt, ka publicētie valūtas kursi atspoguļo tirgus apstākļus plkst. 14.45 pēc Viduseiropas laika.

Sabiedrības atgriezeniskā saite ietver jebkuru gadījumu, kad tiek pausta neapmierinātība par publicētajiem euro atsauces kursiem vai to nepublicēšanu, kā arī pieprasījumus pārbaudīt un apstiprināt publicētā kursa pareizību. ECB nopietni izskata jebkāda veida sabiedrības atsauksmes un apņēmusies sniegt atbilstošas un konsekventas atbildes. Lēmums par sabiedrības atsauksmju izskatīšanu vai šādas izskatīšanas rezultāts nekādā ziņā neliecina par konkrētu ECB viedokli attiecībā uz publicēto kursu pareizību.

Pieprasījumi iekļaut atsauces kursu sarakstā jaunu kursu vai atsākt publicēt kursu, kura noteikšana iepriekš pārtraukta, netiek uzskatīti par sabiedrības atgriezenisko saiti, tāpēc tie tiek noraidīti bez turpmākas izskatīšanas.

Tirgus operāciju komiteja var izvērtēt iepriekš aprakstīto sabiedrības atgriezeniskās saites procedūru. Šīs tiesības var deleģēt Tirgus operāciju komitejas priekšsēdētājam, kas tās pēc saviem ieskatiem var tālāk deleģēt ECB speciālistiem.

Ja tas atzīts par vajadzīgu, ECB jebkādu jautājumu risināšanā var sadarboties ar attiecīgajām NCB. Ja sabiedrības atsauksmes tiek iesniegtas citiem dalībniekiem, tās nekavējoties tiek pārsūtītas ECB.

ECB reģistrē visas sabiedrības atsauksmes, t.sk. tās, par kurām to informējuši citi dalībnieki, un saglabā attiecīgos dokumentus vismaz piecus gadus.

6. Euro atsauces kursu pārpublicēšana

Dažos gadījumos iespējams, ka ECB nepieciešams mainīt un/vai pārpublicēt jau publicētu euro atsauces kursu.

Svarīgākie apstākļi, kuru rezultātā ECB var izvērtēt kursa maiņas vai pārpublicēšanas nepieciešamību, ir 1) ECB iekšējs process vai 2) sabiedrības atgriezeniskās saites procedūra.

Euro atsauces kursa iespējamās pārpublicēšanas procedūra ir šāda.

- ECB speciālisti pārbauda un izpēta, vai patiesi nepieciešams veikt sabiedrības atgriezeniskās saites procedūrā vai citā veidā ierosināto kursa maiņu vai pārpublicēšanu.
- ECB Tirgus operāciju ģenerāldirektorāta ģenerāldirektors pēc saviem ieskatiem nosaka, vai attiecīgajos apstākļos kursa maiņa vai pārpublicēšana ir vajadzīga. Ja nepieciešams, tiek veikta kursa maiņa vai pārpublicēšana, pēc kuras Tirgus operāciju komiteja to pārbauda.

- ECB var būt nepieciešams steidzami mainīt vai pārpublicēt konkrētu euro atsaucē kursu. Lēmumu par atsaucē kursa maiņu vai pārpublicēšanu pieņem ECB. Šādus lēmumus pēc to īstenošanas pārskata Tirdzniecības operāciju komiteja.
- Ja praktiski iespējams, ECB informē sabiedrību par to, ka tiek pārbaudīta iespējama euro atsaucē kursa kļūda. Tomēr tas ne vienmēr ir iespējams, ja kļūdu iespējams ātri konstatēt.
- Ja tas atzīts par nepieciešamu, konkrētais kurss tiek pārpublicēts, par to informējot sabiedrību un sniedzot īsu problēmas skaidrojumu.

ECB nekādos apstākļos nemaina un nepārpublicē euro atsaucē kursu pēc tās pašas valūtas kursa publicēšanas nākamajā darbadienā. Viena darbadiena noteikta kā TARGET2 sistēmas darbības diena.

Dokumenti saistībā ar jebkuru euro atsaucē kursa maiņu vai pārpublicēšanu jā saglabā vismaz piecus gadus.